

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการประเมินผลโครงการ

ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมางานพัฒนาชุมชนและงานบริหารงานพัฒนาชุมชนมีบทบาทมากในประเทศไทยทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้ความสนใจทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ดังจะเห็นได้จากภาครัฐบาลมีการกำหนดโครงการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาชนบท เช่น โครงการพัฒนาชนบทยากจน โครงการสร้างงานในชนบท และถือว่านโยบายเหล่านี้เป็นนโยบายสำคัญ และในส่วนของภาคเอกชนเมืองก็การพัฒนาที่ได้ดำเนินงานทั้งในชนบทและในเมืองเกิดขึ้นมากมาย มีนักพัฒนา อาสาสมัคร และนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชน เข้าร่วมทำงานกับประชาชน ด้วยคาดหวังว่าจะเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ในขณะนี้ เพื่อการพัฒนาสังคมในระยะยาวต่อไป ด้านประชาชนเองก็มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำงานแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองหลายแห่งด้วยกัน จุดร่วมทางความคิดก็คือ งานพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะในภาคชนบท ซึ่งถือว่าเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยในขณะนี้ อันที่จะแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ ได้รับการยอมรับจากคนทุกฝ่ายในสังคมโดยเฉพาะประชาชนผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามแม้จะมีจุดดีดังกล่าวยังถกเถียงกันอยู่ทั้งในวงการพัฒนาและนอกวงการ ในภาครัฐและเอกชน นับแต่ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย และวิธีการทำงานโดยเฉพาะสัมฤทธิ์ผลของงานพัฒนาชุมชน คืออะไร และมีอะไรเป็นเครื่องชี้วัดมีหลายหน่วยงานที่มีการทำงานโดยปราศจากการประเมินผลหรือมีเพียงการรายงานผลเท่านั้น จึงเกิดคำถามขึ้นมากมายว่า แนวคิดการทำงานถูกต้องหรือไม่ กระบวนการทำงานเป็นอย่างไร ผลการปฏิบัติงานตรงเป้าหมายและมีคุณค่าต่อประชาชนเพียงใด และยืนยาวแค่ไหน ในสภาพการณ์ดังกล่าวการประเมินผล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานโครงการน่าจะมีบทบาทในการประสานความรู้ทางวิชาการและยุทธวิธีในการปฏิบัติงาน เพื่อทำให้ข้อดีดังกล่าวสงสัยปรากฏชัดว่า โครงการพัฒนาที่ดำเนินไปแล้ว และที่กำลังดำเนินการอยู่ประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ทั้งด้านแนวความคิด จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย กระบวนการ การทำงาน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน ตลอดจนผลกระทบของโครงการต่อการแก้ปัญหาและสนองความต้องการของประชาชน เพื่อทบทวนและปรับปรุงการพัฒนาชุมชนเป็นไปตามทิศทางที่พึง

ปรารถนา และเพื่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง

สำหรับโครงการพัฒนาชุมชนขององค์การพัฒนาเอกชน (NGO) ส่วนใหญ่จะมีปรัชญา และหลักการที่แตกต่างจากโครงการอื่นๆ คือ โครงการจะมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนในชุมชน การพัฒนาถึงรูปแบบวิธีการที่ผสมผสานกันทั้งทางวัตถุและจิตใจ ให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายมากกว่าเจ้าของโครงการ ด้วยเหตุนี้การประเมินผลโครงการพัฒนาชุมชนจึงมุ่งความสนใจไปที่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลของการดำเนินงานนั้นว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนหรือไม่ ตลอดจนการศึกษาหารูปแบบที่เหมาะสมกับวิธีการปฏิบัติงานในชุมชนให้มากที่สุดทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการต่อไป

1.2 ภูมิหลังของโครงการที่ทำการประเมินผล

องค์การ อีคอล ของ ฟรอนเทียร์ (ESF) เป็นองค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ องค์การหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม แก่ผู้ลี้ภัยเปี่ยงทางสังคมทั่วโลกทั้งผู้อพยพลี้ภัย (Refugees) ชนกลุ่มน้อย หรือประชากรที่ศักยภาพการพึ่งตนเองต่ำโดยเฉพาะเด็กและครอบครัวในชุมชนที่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต หรือความยากจน ชื่อขององค์การนี้เป็นภาษาฝรั่งเศสที่มีความหมายตรงกับภาษาไทยว่า "องค์การการศึกษาไร้พรมแดน" มีปรัชญาเป็นหลักการไว้ว่า "Education means hope" ได้ก่อตั้งขึ้นในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2521 เพื่อรองรับผู้อพยพลี้ภัยที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในภูมิภาคอินโดจีน โดยการจัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กครอบครัวและชุมชนผู้อพยพลี้ภัย และในปี พ.ศ. 2534-2535 สถานการณ์การเมืองในภูมิภาคนี้ได้คลี่คลายในทางที่ดีขึ้น ทำให้ผู้อพยพลี้ภัยสามารถเดินทางกลับไปยังถิ่นฐานเดิมตามภูมิลำเนาเดิมโครงการนี้ จึงได้ยุติบทบาทในการให้ความช่วยเหลือผู้อพยพลี้ภัยลงในช่วงประมาณยังเหลืออีกจำนวนหนึ่ง ดังนั้นเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายในองค์กรได้เสนอแนวทางที่จะช่วยเหลือสังคมไทยในชุมชนที่ด้อยโอกาสต่อไป จึงได้มีการทำการสำรวจและศึกษาชุมชน 3 ลักษณะขึ้นในปี พ.ศ. 2535 คือ ชุมชนแออัด (Slum community) ชุมชนชนบท (Rural Community) และชุมชนชาวเขา (Hilltribe Community) เพื่อขอสนับสนุนเงินทุนจากต่างประเทศต่อไป ชุมชนชนบทในจังหวัดบุรีรัมย์ ก็ได้เป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกเป็นพื้นที่ ในการทำการศึกษความเป็นไปได้ (Feasibility study) ในปี พ.ศ. 2536 ได้เสนอโครงการ (project proposal) ต่อมูลนิธิเบอร์นาตแวนเลียร์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อขอสนับสนุนเงินทุนดำเนินการ และได้รับ

การอนุมัติให้ดำเนินการได้ ตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ. 2536 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2539 (ระยะ 3 ปี) ภายใต้ชื่อโครงการ การพัฒนาเด็กและครอบครัวในชุมชนชนบท จังหวัดบุรีรัมย์ (Early Childhood and Family Education Programme) การดำเนินการในพื้นที่ จังหวัดบุรีรัมย์นั้น นับว่าเป็นโครงการที่ดำเนินงานในพื้นที่ชนบทแห่งแรกในประเทศไทย และเป็นโครงการนำร่อง (pilot project) ขององค์การ อีคอล ของ ฟรอนเทียร์ ด้วย

โครงการพัฒนาเด็กและครอบครัวในชนบท องค์การ อีคอล ของ ฟรอนเทียร์ จังหวัดบุรีรัมย์ในระยะแรกนี้ มีพื้นที่ที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 4 ชุมชน ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ เด็กอายุ 0 - 5 ปี จำนวน 226 คน จำนวนครอบครัว 372 ครอบครัว และประชากรในชุมชนทั้งหมด 1,950 คน (Project Proposal 1993) แต่แผนการดำเนินงานของโครงการฯ ที่ได้ทำการปรับปรุงแล้วได้เน้นกลุ่มเป้าหมายที่เด็กอายุ 0 - 5 ปี จำนวน 121 คน และครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0 - 5 ปี จำนวน 97 ครัวเรือน (workplan : 1993) มีจุดมุ่งหมายของการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาที่เหมาะสม โดยมีครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และอาศัยกระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานของโครงการ (Richard Christain : 1992) อ้างใน E S F Project Report (1992)

ดังนั้น เพื่อเป็นการทบทวนผลการดำเนินงานของโครงการที่ได้ดำเนินการมาแล้วว่าโครงการได้ดำเนินงานตรงตามเป้าหมาย และมีคุณค่าต่อประชาชน ในพื้นที่ในการดำเนินการเพียงใดในสภาพการณ์ดังกล่าว การประเมินผลจึงเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารโครงการที่จะประสานความรู้ทางวิชาการ เพื่อทำให้ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ได้ปรากฏชัดว่าโครงการที่ดำเนินการอยู่ประสบผลสำเร็จเพียงใด มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอย่างไรด้วยเหตุนี้ คณะผู้รับผิดชอบโครงการฯ จึงได้มอบหมายให้ผู้รับผิดชอบในฐานะที่ปรึกษาโครงการฯ ได้ทำการประเมินผลการดำเนินงานดังกล่าว เพราะการประเมินผลเป็นกระบวนการศึกษาข้อเท็จจริงเพื่อนำผลไปปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นดังคำกล่าวของ Daniel L. Stufflebeam อ้างใน ประชุม รอดประเสริฐ (2537 : 117) ที่กล่าวว่า "The purpose of programme evaluation is not to prove but to improve" ดังนั้นการประเมินผลในครั้งนี้จะศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0 - 5 ปี ในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการฯ การประเมินผลการดำเนินงานของโครงการว่าบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือไม่เพียงใด และประเมินจากข้อคิดเห็นของชาวบ้านที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการฯ ในภาพรวม ทั้งนี้เพื่อที่จะนำผลการประเมินไปเป็นข้อมูลเชิงสารสนเทศ ช่วยประกอบการตัดสินใจในการปรับปรุงและ

พัฒนารูปแบบในการดำเนินงานในระยะต่อไป และการประเมินผลครั้งนี้จึงน่าจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะช่วยในการบริหารการพัฒนาโครงการให้ลุล่วงไปด้วยดีตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

1.3 วัตถุประสงค์ในการประเมิน

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี ในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการฯ

2. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของโครงการฯ ว่าบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ตามหัวข้อต่อไปนี้

2.1 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและครอบครัวในชุมชน

2.2 เพื่อทำให้การศึกษาผู้ปกครองเด็กในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก

2.3 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการพัฒนาเด็กและชุมชน

2.4 เพื่อประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน และทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาเด็ก

และชุมชน

3. เพื่อประเมินข้อคิดเห็นจากชาวบ้านที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการฯ ในภาพรวม

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี ในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการฯ

2. ทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานของโครงการฯ ว่าสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด

3. ทำให้ทราบถึงข้อคิดเห็นของชาวบ้านในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการฯ ว่าชาวบ้านทั่วไปมีทัศนะอย่างไร ต่อโครงการฯ ในภาพรวม

4. สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้อเสนอแนะ หรือเป็นแนวทางในการพัฒนา และขยายผลโครงการฯ ต่อไป

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.5.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

1) เจ้าหน้าที่โครงการฯ ได้แก่ อาสาสมัครที่ปฏิบัติงานเต็มเวลาของโครงการฯ เจ้าหน้าที่สนาม ผู้ประสานงานโครงการฯ และ Programme officer ที่รับผิดชอบโครงการพัฒนาเด็กและครอบครัวในชนบท องค์การ อีกอล ของ พรองเทียร์ จังหวัดบุรีรัมย์ รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องในการประสานงานทั้งภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 11 คน

2) ผู้ปกครองเด็กหรือตัวแทนครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0 - 5 ปี ที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 97 ครัวเรือน จากครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดำเนินการของโครงการฯ จำนวน 85 ครัวเรือน และครัวเรือนที่อยู่ตามชุมชนใกล้เคียงที่เข้าร่วมโครงการอีก จำนวน 12 ครัวเรือน

3) ชาวบ้านที่อายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 406 คน ในพื้นที่ดำเนินการของโครงการฯ เมื่อเดือนตุลาคม 2538

4) กรรมการหรือบุคคลในองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องในงานพัฒนาเด็ก และชุมชน ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาเด็กในชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และกลุ่มต่างๆ ในชุมชน จำนวน 42 คน

1.5.2 การจัดเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จะเก็บข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้แก่ รายงานผลปฏิบัติงานประจำ 3 เดือนของโครงการฯ ข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจชุมชนของโครงการฯ และจากการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ประชากรกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการใช้ประเด็นคำถามกับบุคคลที่เกี่ยวข้องๆ ระหว่าง การเยี่ยมโครงการฯ (Field trip) ในพื้นที่ดำเนินการ (Project area operation)

1.5.3 ขอบเขตในการศึกษา

1. มุ่งศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี ในพื้นที่ดำเนินการของโครงการฯ การประเมินผลการดำเนินงานของโครงการฯ ว่าบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด และการประเมินข้อคิดเห็นของชาวบ้านที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการฯ ในภาพรวมเท่านั้น

2. เครื่องชี้วัด (indicator) ในการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการฯ นั้นเป็นข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างผู้วิจัยกับผู้รับผิดชอบโครงการฯ ในพื้นที่ เนื่องจาก

โครงการฯ กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินงาน (Project Implementation) จึงได้กำหนดเกณฑ์ชี้วัดการบรรลุผลสำเร็จในแต่ละประเด็น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 หรืออยู่ในเกณฑ์ระดับ "ดี-ดีมาก" โดยแต่ละประเด็นนั้นต้องมีน้ำหนักที่เหมาะสม และสอดคล้องกับกิจกรรมที่ทางโครงการฯ ดำเนินงานมาในรอบปีที่ผ่านมาภายใต้แผนปฏิบัติงาน (Action Plan) ตามวัตถุประสงค์หลักของโครงการฯ (Operational Objective) ที่อยู่ในแบบเสนอโครงการ (Project Proposal) รวมทั้งแผนของโครงการฯ ที่ได้มีรับทราบ

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.6.1 องค์การฯ หมายถึง องค์การ อีคอล ของ พรองเทียร์ หรือ Ecoles Sans Frontieres หรือ E S F จังหวัดบุรีรัมย์

1.6.2 โครงการฯ หมายถึง โครงการพัฒนาเด็กและครอบครัวในชนบท องค์การ อีคอล ของ พรองเทียร์ จังหวัดบุรีรัมย์ หรือ โครงการ Early Childhood and Family Education จังหวัดบุรีรัมย์

1.6.3 เจ้าหน้าที่โครงการฯ หมายถึง เจ้าหน้าที่ภาคสนาม ผู้ประสานงานโครงการฯ และอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานเต็มเวลาในโครงการฯ

1.6.4 พื้นที่ดำเนินงานของโครงการฯ หมายถึง ชุมชนบ้านถาวร ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง และชุมชนบ้านสวายจิกน้อย ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

1.6.5 ครวเรือนเด็ก หมายถึง ครวเรือนที่มีเด็กอายุ 0 - 5 ปีในพื้นที่ดำเนินงาน รวมทั้งครวเรือนที่มีเด็กอายุ 0 - 5 ปี ที่อยู่ตามชุมชนข้างเคียงพื้นที่ดำเนินงานของโครงการฯ และได้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการฯ

1.6.6 กรรมการฯ หมายถึง บุคคลผู้มีหน้าที่ในคณะ หรือกลุ่ม ขององค์กรชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาเด็กในชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานการพัฒนาเด็กและชุมชน

1.6.7 บุคคลที่เกี่ยวข้องฯ หมายถึง ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับงานพัฒนาเด็กและชุมชนในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการฯ และได้มีการประสานงานระดับผู้ปฏิบัติ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าหน้าที่ขององค์การพัฒนาเอกชน บุคคลในองค์กรชุมชน เช่น พัฒนาการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู เจ้าหน้าที่สนาม และผู้นำชุมชน

1.6.8 ชาวบ้าน หมายถึง ประชาชนที่อายุ 18 ปีขึ้นไป ในเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2538 ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการฯ

1.6.9 อาชีพหลัก หมายถึง กิจกรรมที่ผู้ปกครองเด็ก ใช้เวลาดำเนินงานมากที่สุด และเป็นกิจกรรมที่ทำให้สามารถเลี้ยงดู หรือเป็นรายได้ประจำแต่ละปี

1.6.10 อาชีพรอง หมายถึง กิจกรรมที่สองของผู้ปกครองเด็ก รองจากกิจกรรมหลัก ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวส่วนใหญ่ จะดำเนินงานในช่วงจากการทำกิจกรรมหลักเพื่อเป็นรายได้แก่ตนเอง หรือช่วยเลี้ยงดูครัวเรือน

1.6.11 งานยามว่างหลังอาชีพหลักและอาชีพรอง หมายถึง กิจกรรมหลักจากการประกอบอาชีพหลักและรองของผู้ปกครองเด็กเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพิ่มผลผลิตในครอบครัว และเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว

1.6.12 ภาวะหนี้สิน หมายถึง การเป็นหนี้ของผู้ปกครอง หรือครัวเรือนเด็กอายุ 0 - 5 ปี ที่กู้ยืมอาจเป็นเงินหรือสิ่งของก็ได้ ซึ่งลักษณะหนี้ ได้แก่หนี้ในระบบ และหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ

1.6.13 การถือครองที่ดินในการประกอบอาชีพทางการเกษตร หมายถึง ที่ดินของผู้ปกครอง หรือครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0-5 ปี ที่ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

1.6.14 การอพยพแรงงานของครัวเรือน หมายถึง การที่สมาชิกในครัวเรือนเด็ก อาจจะ บิดามารดา หรือญาติพี่น้องในครัวเรือนเดียวกัน ไปใช้แรงงานต่างถิ่น ได้แก่ กรุงเทพฯ นุรีรัมย์ และจังหวัดอื่นๆ โดยได้รับผลตอบแทนในการใช้แรงงาน เป็นรายเดือน รายวัน หรือตามเงื่อนไขอื่นๆ

1.6.15 การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและครอบครัวในชุมชน หมายถึง 1) การปรับปรุง ภาวะโภชนาการเด็กอายุ 0-5 ปี ตามครัวเรือนในชุมชน ได้แก่ เด็กมีภาวะโภชนาการที่ดี เด็ก ได้รับการชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงครบทุกงวด เด็กได้รับอาหารเสริมอย่างสม่ำเสมอ และผู้ปกครองเด็กได้รับความรู้ด้านโภชนาการจากโครงการฯ 2) การพัฒนาแม่และเด็กตามครัวเรือนในชุมชน (Home Based Community) ได้แก่ ผู้ปกครองได้เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมฯ การได้รับสื่อความรู้ของผู้ปกครอง และผู้ปกครองได้ร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเด็ก 3) การได้พัฒนาเด็กโดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน (Day Care Community) ได้แก่ เด็กได้เข้ากิจกรรมในศูนย์ฯ อย่างสม่ำเสมอ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำอาหารกลางวันเพื่อเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อหรืออุปกรณ์ฯ และเด็กมีการพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์

สังคม และสติปัญญา

1.6.16 การให้ความรู้ผู้ปกครองเด็กในการเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็กอายุ 0-5 ปี ในครัวเรือน หมายถึง 1) การเยี่ยมบ้านและครอบครัวที่มีเด็กอายุ 0 - 5 ปี (Home visit) ได้แก่ การได้รับการเยี่ยมบ้านจากโครงการฯ เพื่อให้ความรู้ในการพัฒนาเด็ก ให้คำแนะนำปรึกษา ปัญหาในการเลี้ยงดูเด็ก ด้านสุขภาพอนามัยและการพัฒนาการเด็ก 2) การรวมกลุ่มเพื่อการผลิตสื่อฯพัฒนาเด็ก (Education Material for Child Motivation) ได้แก่ ผู้ปกครองสนใจ เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มการผลิตสื่อฯ ผู้ปกครองสามารถนำสื่อฯ ไปใช้ในการเลี้ยงดูเด็ก และ ผู้ปกครองนำสื่อฯไม่ต่ำกว่า 3 ชนิด ไปใช้กระตุ้นพัฒนาการ และเห็นความสำคัญและมีความเข้าใจ ในการใช้สื่อฯ

1.6.17 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาเด็กและชุมชน หมายถึง 1) การมีส่วนร่วมในการประชุมหารือของกรรมการฯ ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ การแสดงความคิดเห็นที่ประชุม การตัดสินใจ หรือลงมติต่อที่ประชุมฯ และการนำผลประชุมไปเป็น แนวปฏิบัติ 2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเด็กในชุมชนของกรรมการฯ ได้แก่ การเข้า กิจกรรมการพัฒนาเด็ก การมีส่วนร่วมในการเสียสละแรงกายหรือปัจจัยต่างๆ และการมีส่วนร่วม ในการให้ข้อคิดเห็นต่อกิจกรรมพัฒนาเด็ก 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในการพัฒนาเด็ก และชุมชนของกรรมการฯ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในวางแผนงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามผล การดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในศึกษาดูงานและพัฒนา รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนา

1.6.18 การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและทรัพยากรท้องถิ่น หมายถึง 1) การประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาแม่และเด็ก ได้แก่ การประสานงานด้านวิชาการ ทาง เทคนิค การฝึกอบรม และแผนปฏิบัติงาน 2) การประสานความร่วมมือด้านการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ และการประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน 3) และการ ประสานความร่วมมือกับองค์กรชุมชนและทรัพยากรในท้องถิ่น ได้แก่ การประสานงานผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาเด็กในชุมชน กลุ่ม และองค์กรต่างๆ ในชุมชน ส่วน ทรัพยากรในท้องถิ่น ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล เช่น พระสงฆ์ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้สูงอายุที่มีความรู้ เรื่องราวต่างๆ ในชุมชน และทรัพยากรที่ชุมชนสร้างขึ้นมา เช่น วัด หอกระจายข่าว อุปกรณ์ และสถานที่ต่างๆ ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็กและชุมชน

1.6.19 ข้อคิดเห็นของชาวบ้านฯ หมายถึง ข้อคิดเห็นของชาวบ้านในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการฯ ที่มีต่อการดำเนินงานของโครงการฯ ได้แก่ โครงการฯ มีความสอดคล้อง และความต้องการของชุมชน ความร่วมมือของหน่วยงานและชุมชนในการดำเนินงานของโครงการฯ ความพอใจและความคุ้มค่าของโครงการฯ เด็กที่ร่วมกิจกรรมของโครงการฯ มีการพัฒนาการที่ดีทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ ชาวบ้านได้รับความสนใจแก้ไขปัญหาการพัฒนาเด็ก ชุมชนมีความตระหนักในปัญหาเกี่ยวกับเด็ก ความสนใจในการให้ศึกษาแก่ชาวบ้าน และบทบาทของผู้นำและองค์กรชุมชนต่อการดำเนินงานของโครงการฯ